

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**P. Virgilio Maronis Aliorumque Poetarum Opuscula, Sive
Lusus**

Vergilius Maro, Publius

Antverpiae, 1566

Cornelii Severi *Ætna.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69268](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69268)

- Castaneæ que nuces, & suauè rubentia mala:
 Est hic munda Ceres, est Amor, est Bromius.
 Sunt & mora cruenta, & lentis uua racemis:
 Est pendens iunco caruleus cucumis.
 5 Et tugini custos armatus falce saligna:
 Sed non & vasto est inguine terribilis.
 Huc* Alibida ueni: fessus iam sudat asellus:
 Parce illi: vestrum delictum est asinus.
 Nunc cantu crebro rumpunt arbusta cicada:
 10 Nunc etiam in gelida sede lacerta latet.
 Si sapis, æstiuo recubans nunc prolue vitro,
 Seu vis crystallo ferre novos calices.
 *Eia age pampinea fessus requiesce sub umbra,
 Et grauidum roseo necte caput strophio.
 15 * ~~Quid sitis, quid sitis, quid sitis, quid sitis,~~
 Ah pereat, cui sunt prisca supercilia.
 Quid cineri ingrato seruas bene olentia ferta?
 An'ne coronato vis lapide ista* legi?
 Pone merum, & talos: pereat, qui crastina curat.
 20 Mors aurem vellens, uiuite, ait, uenio.

ad liba

Hic

~~Quid sitis~~
~~quid sitis~~Ita Pierius de
Hieroglyphicis
lib. 55.

CORNELII SEVERI *ÆTNA.

- ÆTNA mihi, rupti que canis fornacibus
 A igneis,
 25 Et qua tam fortes uoluant incēdia caussa:
 Quod fremat imperium, quid rancos tor-
 queat æstus,
 Carmen erit. dexter uenias mihi carminis auctor:
 Seu te Cynthos habet, seu Delos gratior illa,
 30 Seu tibi Dodone potior: tecum que fauentes
 In noua Pierio properent à fonte sorores
 Vota: per insolitum Phœbo duce cautiùs itur.

Ætnam quidē
Quintilij Va-
ri esse autumat,
teste Iulio Scā-
ligerō Poëtices
lib. 6.

Aurea

Anrea securi quis nescit secula regis?
Cum domitis nemo Cererem iactaret in aruis,
Venturis que malas prohiberet frugibus herbas,
Annua sed satura complerent horrea messes,
Ipsè suo flueret Bacchus pede, mellâ que lentis 5
Penderent folijs, & pingui Pallas oliua,
Secretos amneis ageret cum gratia ruris.
Non cessit cuiquam melius sua tempora nosse.
Vltima quis tacuit iuuenum certamina Colchos?
Quis non Argolico defleuit Pergamon igni 10
Impositam, & tristem gnatorum funere matrem,
Aduersum ue diem, sparsum ue in femine dentem?
Quis non periura doluit mendacia puppis,
Desertam vacuo Minoida litore questus:
Quidquid in antiquum iactata est fabula carmen, 15
Fortius ignotas molimur pectore curas:
Qui tanto motus operi, qua caussa perenneis
Explicet in densum flammâs, & ructet ab imo
Ingenti sonitu moles, & proxima queque
Ignibus irriguis urat. mens carminis hæc est. 20
Principio, ne quem capiat fallacia vatuum,
Sedes esse Dei, tumidis que è faucibus ignem
Vulcani ruere, & clausis resonare cauernis
Festinantis opus. non est tam sordida Diuis
Cura, neque extremas ius est dimittere in arteis 25
Sidera: subducto regnant sublimia calo
Illa, neque artificum curant tractare laborem.
Discrepat à prima facies hæc altera vatuum.
Illis Cyclopas memorant fornacibus vsos,
Cum super incudem numerosa in verbera fortes, 30
Horrendum magno quaterent sub pondere fulmen,
Armarent que Iouem. turpe est sine pignore carmen.
Proxima

- Proxima viuaces Aetnai verticis igneis
 Impia sollicitat Phlegræiz fabula castris.
 Tentauere, nefas, olim detrudere mundo
 Sidera, captiui que Iouis transferre Gigantes
 5 Imperium, & victo leges imponere celo.
 His natura sua est aluo tenus: ima per orbis
 Squameus intortos sinuat vestigia serpens.
 Construitur magnis ad prælia montibus agger:
 Pelion ossa terit: summus premit Ossa Olympus,
 10 Iam coaceruatas nituntur scandere moles:
 Impius & miles metuentia cominus astra
 Prouocat *infestus cunctos ad prælia Diuos.
 Prouocat è admotis.
 Iupiter è celo metuit: *dextram' que corusca
 15 Armatus *flamma remouet caligine mundum.
 Incurfant vasto primum clamore Gigantes.
 Hic magno tonat ore pater, geminat' que fauenteis
 Undique discordes comitum simul agmine ventos.
 Densa per attonitas funduntur fulmina nubes:
 20 Quin & in arma ruit quacunque potentia Diuum:
 Et Mars seuus erat, iam cetera turba Deorum.
 Stant utrinque metus, validos tum Iupiter igneis
 Increpat, & *iacto proturbat fulmine monte is.
 Illinc deuicta verterunt terga ruina,
 25 Infestæ Diuis acies, atque impius hostis
 Præcepit cum castris agitur, mater' que iacenteis
 *Impellens victos, tum pax est reddita mundo:
 Tum Liber celsa venit per sidera celi,
 Defensi que decus mundi nunc redditur astris.
 30 Gurgite Trinacrio morientem Iupiter Aetna
 Obruit Enceladum: vasti qui pondere montis
 Aestuat, & patulis exspirat faucibus igneis.

dextraque co-
ruscanti
flammam re-
nouat

victor

Amplexa est
gnatos.

Hæc

Hæc est mendosa vulgata licentia fame.
 Vatis ingenium est: hinc audit nobile carmen
 Plurima pars scena: verum est fallacia. vates
 Sub terris nigros viderunt carmine Maneis,
 Atque inter cineres Diis pallentia regna:
 Mentiti vates Stygias undas que, canes que.
 Hi Tityon septem strauere in iugera fœdum,
 Sollicitant magna te circum Tantale pœna,
 Sollicitant que Scinim. Minos, tuaq; Aeace in umbris
 Iura canunt, ydem que rotant Ixionis orbem,
 Quidquid & interius falsi sibi conscia terra est.
 Non est terra satis, speculantur numina Diuum:
 Nec metuunt oculos alieno admittere celo.
 Norunt bella Deum: norunt abscondita nobis
 Coningia, & falsa quoties sub imagine peccent,
 Taurus in Europen, in Ledam candidus ales:
 Iupiter ut Danae pretiosus fluxerit imber.
 Debita carminibus libertas ista: sed omnis
 In vero mihi cura. canam quo feruida motu
 Aestuet Aetna, nouos que rapax sibi congerat igneis.
 Quacunque immensus terra se porrigit orbis,
 Extremique maris curuis incingitur undis:
 Non totum est solidum. desit nanque omnis hiatu.
 Secta est omnis humus, penitus que cauata latebris,
 Exiles suspensa vias agit, ut que animantis,
 Per tota errantes percurrunt corpora vena,
 Ad vitam sanguis que omnis qua commeat idem,
 Terra voraginibus conceptas digerit auras.
 Scilicet haud olim diuiso corpore mundi
 In maria, ac terras, & sidera, sors data celo
 Prima, secuta maris, desedit que infima tellus:
 Sed totis rimosa cauis, & qualis aceruus

Exsilit

Exsilit imparibus iactis ex tempore saxis,
 Ut crebro intorsus spatio vacuata corymbos
 Pendeat in sese: simili quoque terra figura
 In tenuis laxata vias, non omnis in arctum,
 5 Nec stipata coit. sine illi causa vetusta est,
 Nec nata est facies: seu liber spiritus intrà,
 Effugiens molitur iter: seu lympa perenni
 Edit humum limo, furtim' que obstantia mollit.
 Aut etiam inclusi solidum exedere vapores,
 10 Atque igni quasita via est, sine omnia certis
 Pugnauere locis, non est hic causa docendi,
 Dum stet opus causa. quis enim non credat inaneis
 Esse sinus, penitus tantos emergere fonteis
 Cum videt, ac torrentem imo se emergere hiatu?
 15 Non ille ex tenui, vocem' que agat acta necesse est,
 * Cum fluit: errantes arcessant undique & undas,
 Et trahat ex pleno quod fontem contrahat amne.
 Flumina quin etiam latis currentia riuis
 Occasus habuere suos: aut illa vorago
 20 Direpta in preceps fatali condidit ore:
 Aut occulta fluunt tectis adoperta cauernis,
 Atque inopinatos referunt procul edita cursus.
 Quod si diuersos emittat terra canaleis
 Hospitium fluuiorum: aut semita nulla profectò
 25 Fontibus, & riuis constet via, pigra' que tellus
 Conferta in solidum segnis sub pondere cesset.
 Quod si precipiti conduntur flumina terra,
 Conditas si redeunt, si qua ante incognita surgunt:
 Haud mirum clausis etiam si libera ventis
 30 Spiramenta latent. certis tibi pignora rebus,
 Atque oculis hasura vias dabit ordine tellus.
 Immensos plerumque sinus, & iugera pessum

Confluuia

Intercepta

Intercepta leges, densâ que abscondita nocti.
 Prospectare procul Chaos, ac sine fine ruina
 Cernis, & in siluis spatiosa cubilia retro,
 Antrâ que demissis pedibus fodisse latebris.
 Incomperta via est operum: tantum influit intra.
 Argumenta dabunt ignoti vera profundi.
 Tu modo subtileis animo duce percipe curas,
 Occultam que fidem manifestis adstrue rebus.
 Nam quò liberior, quò que est animosior ignis,
 Semper & inclusus, nec vectus, senior ira est.
 Sub terra, penitus que mouens: hòc plura necesse est
 Vincla magis soluant, magis hoc obstantia pellant.
 Nec tamen in rigidos exit contenta canaleis
 Vis anima: flama auertit, quâ proxima cedunt:
 Obliquum que secat, quâ visa tenerrima caussa est.
 Hinc terra tremor, hinc motus, ubi densus hiatu
 Spiritus exagitat venas, cessantia que urget.
 Quòd si spissa foret, solido que instaret inani:
 Nulla daret miranda sui spectacula tellus,
 Pigra que, & in pondus confestim mobilis esset.
 Sed summis si fortè putas concredere caussis
 Tantum opus, & summis alimentum viribus oris,
 Quae valida in promptu cernis, validos que recessus,
 Fallere: sed nondum tibi certa hæc lumine recto.
 Nanque illud quodcunque vacat, specus omnis hiatu,
 Et res introitu soluunt, aditu que patenti
 Conuersa languent vires, animos que remittunt.
 Quippe ubi contineat ventos, qua quique morantes
 In vacuo desint, cessat, tantum que profundi
 Explicat erranteis, & in ipso limite tardat.
 Angustis opus est turbare in faucibus illos,
 Feruet opus, densi que fremunt, premitur que ruina
Hinc

limite tardat.

Hinc furtim Borea, atque Noto: nunc unus uterque.
 Hinc venti rabies, hinc saevo quassat hiatu.
 Fundamenta solo trepidant, vrbes que caduca.
 Inde, neque est aliud, si fas est credere, mundo
 5 Venturam antiquam faciem, veracius omen.
 Hæc primò species rerum, naturá que terra,
 Introrsus cessante solo trahit undique venas.
 Aetna sui manifestá fides, & proxima vero est.
 Non illic, duce me, occultas scrutabere causas:
 10 Occurrent oculis ipsæ, cogent' que fateri.
 Plurima nanque patent illi miracula monti.
 Hinc vasti terrent aditus, mergunt' que profundo:
 Corripit hinc arctus, penitus' que quod exigit ultra.
 Hinc spissæ rupes obstant, discordia que ingens
 15 Inter opus: nectunt *varium, medium' que coërcent:
 Pars igni domita, pars ignes ferre coacta,
 Ut maior species Aetna succurrat inanis.
 Hæc illis sedes, tantarum' que area rerum est.
 Nunc opus artificem incendit, causam' que reposcit,
 20 Non illam parui, aut tenuis discriminis, ignes
 Mille sub exiguo ponent tibi tempore veras
 Res, oculi' que docent: res ipsa credere cogunt.
 Quin etiam tactu moneant contingere toto,
 Si liceat: prohibent flamma, custodia que ignis
 25 Illi operum est: arcent aditu, diuina que rerum.
 Ut maior species Aetna succurrat inanis,
 Cura sine arbitrio est: eadem procul omnia cernis.
 Nec tamen est dubium, penitus quis torqueat Aetna,
 Aut qui mirandus tanta faber imperet arti.
 30 Pellitur exusta glomeratus nimbus arena:
 Flagrantes properant moles: voluuntur ab imo
 Fundamenta. fragor tota nunc rumpitur Aetna:

varios me-
 d. osque

d

Nunc

Nunc fusca pallent incendia mista ruina.
 Ipse procul magnos miratur Iupiter igneis,
 Neve sepulta noui surgant in bella Gigantes,
 Neu Ditem regni pudeat, neu Tartara celo
 Vertat: in occulto tantum premit omnia dextra 5
 Congeries operis, saxorum, & putris arena
 (Quae nec sponte sua faciunt, nec corporis ulli
 Sulentata cadunt robustis viribus) omnis
 Exigitur: vertit vasa omnia vertice saeuo:
 In densum congesta rotant, voluunt' que profundo. 10
 Hac caussa exspectata ruunt incendia montis.
 Spiritus inflatis nomen, languentibus aër.
 Nam propè natura par est violentia semper.
 Ingenium velox illi, motus' que perennis.
 Verùm opus auxilio est, ut pellat corpore: nullus 15
 Impetus est ipsi: quàm spiritus imperat, audit.
 Nunc princeps, magnusq; sub hoc duce militat ignis.
 Huius * Nunc quoniam in promptu est operis natura, solique,
 Una ipsi venti: quae res incendia pascit,
 Cùm subito cohibetur, inest quae caussa silenti, 20
 Subsequar immensus labor est, sed fertilis idem:
 Digna laborantis respondent premia curis.
 Non oculis solum pecudum miranda fuere
 More, nec effusis in humum graue pascere corpus:
 Nosse fidem rebus, dubias' que exquirere causas 25
 Sacra perurgentem, capitique attollere calum:
 Scire quot, & quae sint: cur magno talia mundo
 Principia occasus metuunt, ad secula pergunt:
 Et firma aeterno religata est machina mundo.
 Solis scire modum, & quanto minor orbita Luna est: 30
 Cur illi breuior, cur isti peruolet orbis
 Annuus: ille monet, quae certo sidera currant

Ordine,

- Ordine, quæue sua careant incondita cura.
 Scire vices etiam signorum, & tradita iura:
 Nubila cur celo, terra denuntiet imbres,
 Quo rubeat Phœbe, quo frater palleat igni:
 5 Tempora cur variant anni, primâ que iuuenta
 Ver præit æstatem: cur æstas ipsa senescit,
 Autumnô que obrepit hiems, & in orbe recurrit.
 Axem scire Helices, & tristem nosse cometen:
 Lucifer unde micet, quæue Hesperus, unde Bootes:
 10 Saturni cur stella tenax, cur Martia pugnax:
 Quo rapiant nautæ, quo sidere lintea tendant.
 Scire vias maris, & celi predicere cursus.
 Quò volet Orion, quò Seirius incubet index,
 Et quæcunque iacent tanto miracula mundo.
 15 Non digesta pati, nec aceruo condita rerum,
 Sed manifesta notis certa disponere sede
 Singula: diuini est animi, ac iucunda voluptas.
 Sed prior hæc hominis cura est cognoscere terram,
 Et quæ nunc miranda tulit natura notare:
 20 Hæc nobis magna affinis celestibus astris.
 Nam quæ, mortales, spes est, quæ amentia maior,
 In Iouis errantem regno perquirere velle:
 Tantum opus ante pedes transire, & perdere segneis?
 Torquemur miseri in paruis, premimur que labantes,
 25 Dum sese pretio redimant: verum que professa,
 Tum demum viles taceant, inopes que relicta.
 Noctes, atque dies festinant arua coloni:
 Callent rure manus: glebarum usu experiuntur.
 Fertilis hæc, segetis que feracior, altera vitis:
 30 Hæc platani humus, hæc herbis dignissima tellus:
 Hæc diti melior pecori, siluis que fidelis.
 Aridiora tenent oleæ: succosior ulmis

Grata leues cruciant animos, & corpora caussa,
 Horrea uti saturent, tumeant & dolia musto,
 Plena' que defecto surgant fenilia campo.
 Sic audi semper, qua visum est carius istis,
 Implendus sibi quisque bonis est artibus illa
 Sunt animi fruges: haec rerum maxima merces,
 Scire quid occulto natura terra coërcet:
 Nullum fallere opus, non multos cernere sacros
 Aetnai montis fremitus, animum' que furentis:
 Non subito pallere sono, non credere subter
 Scrutamur rimas, euertimus omne profundum.
 Quæritur argenti semen, nunc aurea vena,
 Torquentur flamma terra, ferro' que domantur.
 Celestis migrasse minas ad Tartara mundi.
 Nosse quid impediatur ventos, quid nutriat igneis:
 Vnde repente quies, & multo foedere pax sit.
 Concresecant animi penitus: seu forte cauerna,
 Introitus' que ipsi feruent: seu terra minutis
 Rara foraminibus, ne venis abstrahat auras.
 Plenius hoc etiam rigido quæ vertice surgit,
 Illinc infestus, atque hinc obnoxius, intus
 Vndique diuersas admittere cogitat auras,
 Et coniuratis addit concordia vires:
 Siue introrsus agunt nubes, & nubilus Auster:
 Seu forsân flexere caput, tergo' que feruntur.
 Præcipiti delata sono premit una, fugat' que
 Torrenteis curas, pulsata' que corpora densat.
 Nam veluti resonante diu Tritone canoro,
 Pellit opes collectus aquæ, victus' que mouere
 Spiritus, & longas emugit buccina voces,
 Carminè que irriguo magni cortina theatri
 Imparibus numerosa modis canit arte regentis,

5

10

15

20

25

30

Quæ

Quae tenuem impellens animam subremigat undam:

Haud aliter submota furens torrentibus aura

Pugnat in angusto, & magnum commurmurat Aetna.

Credendum est etiam ventorum existere causas

3 *Sub terris simileis harum, quas cernimus extra.*

Ut cum densa cremant inter se corpora, turba

Elisa in vacuum fugiant: & proxima secum

Nomina tota trahunt, tutâ que in sede resistunt.

Quod si fortè mihi quaedam discordia tecum est,

10 *Principijs que alijs credas consurgere ventos:*

Non dubium, rupes aliquas, penitus que caernas

Proruere ingenti sonitu, casu que propinquas

Diffugere, impelli que animas: hinc cernere ventos,

Aut humore etiam nebulas effundere largo:

15 *Vt campis, agris que solent, quos obruit amnis.*

Vallibus exoriens caligat nubilus aër.

Flumina parua ferunt auras: vis proxima vento est.

Eminus adspirat fortis, & verberat humor.

Atque haec in vacuo si tanta potentia rerum est,

20 *Hoc plura efficiant infra, clusi que necesse est.*

His agitur causis extra, penitus que coactis

Exagitant ventos: pugnant in faucibus arctè:

Pugnantes suffocant intus. ut unda profundo

Terq₃ quaterq₃ exhausta graueis ubi perbibit Euros,

25 *Ingeminat fluctus, & primos ultimus urget:*

Haud secus adstrictus certamine tangitur iclu

Spiritus, inuoluens que suo sibi pondere vires,

Densa per ardenteis exercet corpora venas,

Et quacunque iter est, properat, transit que morantè,

30 *Donec confluuiò reuolutis estibus amnis*

Exsilit, atque furens tota vomit igneus Aetna.

Quod si fortè putas iisdem decurrere ventos

d 3

Faucibus,

Faucibus, atque iisdem pulsus remeare: notandas
Res oculis locus ipse dabit, coget que negare.

Ioue *Quamuis caruleo siccus * sic frigeat aether,*
Purpureo que rubens surgat iubar aureus ostro:
Illinc obscura semper caligine nubes, 5
Pigra que defuso circum stupet humida vultu:
Prospectat sublimis opus, vastos que recessus.

Non illam videt Aetna, nec vlllo intercipit æstu:
Obsequitur quacunque iubet leuis aura, redit que.
Placanteis etiam caelestia Numina thure, 10

Summo cerne iugo, vel qua liberrimus Aetna
In prospectus hiat, tantarum semina rerum,
Si nihil iritet flammæ, stupeat que profundum.

Huic igitur credis, torrens ut spiritus ille,
Qui rupes, terram que vorat, qui fulminat igneis, 15
Cur egit vires, & præceps flexit habenas.

Præsertim ipsa suo decliua pondere nunquam
Corpora diripiant: valido que absolueret arcu.

Quod, nisi fallor, adest species: tantus que ruinis
Impetus attentos oculorum transfugit ictus. 20

Nec leuitas tantos igitur ferit aura, mouet que,
Sparsa liquore manus sacros ubi ventilat igneis:
Verberat ore tamen, pulsata que corpora nostra
Incurfant: adeo tenuis vim caussa repellit.

Non cinerem stipulam uue leuem, non arida sorbet 25
Gramina: non tenuis plantis liquor exit iisdem.

odoratis *Surgit* adoratis sublimis fumus ab aris.*
Tanta quies illi est, & pax innoxia parti.

Siue peregrinis igitur, proprijs ue potentes
Coniurant animæ caussis: ille impetus ignis 30
Et montis parteis atras subuertit arena,

Vasta que concursu trepidantia saxa fragoris,

Arden-

- Ardentis' que simul flammis, ac fulmina rumpunt.*
Haud aliter, quam cum prono iacuere sub Austro,
Aut Aquilone fremunt siluae, dant brachia nodo
Implicitae, haec serpunt iunctis incendia ramis.
- 5 *Nec te decipiant stolidi mendacia vulgi,*
Exhaustos cessare sinus: dare tempora rursus,
Vt rapiant vires, repetant que in proelia victi.
Pelle nefas animo, mendacem' que exue famam.
Non est diuinis tam sordida rebus egestas:
- 10 *Nec paruas mendicat opes, nec corrogat auras.*
Præsto sunt operi ventorum examina semper,
Causa latet, querunt pariter, cogunt que morari.
*Sæpe premit fauces magnis * exstructa ruinis* exhausta
Congeries, claudit' que vias luctamine ab imo,
- 15 *Et scisso veluti tecto sub pondere præsto est.*
*Haud secus ac teneros cum * secum frigida * monti* ficco
** Desidia est, tutoque licet discedere monteis.* monte
Post ubi continuere moram, velocius urgent, Defudant
Pellunt oppositas moles, ac vincula rumpunt.
- 20 *Quidquid in obliquum est, frangunt iter: acrior ictus*
Impetus exoritur: magnis operata rapinis
Flamma micat, latos que ruens exundat in agros:
Si cessant à rure, ferunt spectacula venti.
Nunc superant quaecunque regunt incendia siluae:
- 25 *Que flammis alimenta vocent, quid nutriat Aetna.*
Incendi poterunt . illis vernacula caussis
Materia, oppositum' que igni genus vile terrent.
Vritur assidue calidus nunc sulfuris humor,
Nunc spissus crebro præbetur vimine succus.
- 30 *Pingue bitumen adest, & quidquid cominus atras*
Irritat flammis: illius corporis Aetna est.
Atque hanc materiam penitus discurrere fontes,
- d 4 Infesta

*Infecta erumpunt & aqua radice sub ipsa,
Pars oculis manifesta iacet: qua corpore dura est,
Ac lapis: in pingui feruent incendia succo.*

*vimine Quin etiam variè quædam sine * nomine saxa*

*Toto monte liquant: illis custodia flammæ
Vera, tenax' que data est: sed maxima caussa molaris
Illius incendi lapidis sic vindicat Aetnam.*

*Quem si fortè manu teneas, & robore cernas,
Nec seruare putes ignem, nec spargere posse.
Sed simul ac ferro queras, respondet & ictu
Scintillat calor. hunc multis circumdare flammis,*

*Et potes extorquere animos. atque exue robur,
Fundetur ferro citius. nam mobilis illi,
Et metuens natura mali est, ubi cogitur igni.*

*Sed simul atque hausit flammæ, non tutior haustu
Vlla domus seruans aciem, duram' que tenaci*

Septa fides: tutum est illi, patientia victo.

Vix unquam redit in vires, atque euomit ignem.

*Totus enim denso stipatur robore: tarda
Per tenuis admissa vias incendia nutrit,
Cunctanter' que eadem, pigrè que accepta remittit.*

*Nec tamen hoc uno quod montis plurima pars est,
Vincit, & incendi caussam tenet: illa profectò
Miranda est lapidum viuax, animosa' que virtus.*

*Cetera materies, quacunque est fertilis igni,
Ut semel accensa est, moritur: nec restat in illa,
Quod repetas: tantùm cinis, & sine semine terra est.*

*Hic semel atque iterum patiens, ac mille perhaustis
Ignibus instaurat vires: nec desinit antè,*

*exhausto Quàm leuis * excocto defecit robore pumex.*

In cinerem, putreis' que iacet delapsus arenas.

Cerne locis etiam simileis arsisse cateruas.

Illic

- Illic materia nascentis copia maior:
 Sed genus hoc lapidis certissima signa coloris,
 Quod nullas adiunxit opes, & languit ignis.
 Dicitur insidijs flagrans Aenaria quondam
 5 Nunc exstincta super: tectis que Neapolin inter
 Et Cumas locus est, multis iam frigidus annis:
 Quamuis aeternum pinguescat ab ubere sulfur.
 In mercem legitur. tanto est fecundior Aetna
 Insula, cui nomen facies dedit ipsa rotunda.
 10 Sulfur enim solum, nec obesa cacumine terra est,
 Et lapis accretus regerendis ignibus aptus.
 Sed raro fumat, qui vix, si accenditur, ardet:
 In breue mortaleis flammis quod copia nutrit,
 Insula durata Volcani nomine sacra.
 15 Pars tamen incendi maior refrigit, & alto
 Iactatas recipit classes, portu que tuetur.
 Quae restat, minor, & diues satis ubere terra est:
 Sed non, Aetneis vires quas conferat, illi.
 Atque hac ipsa tamen iam quondam exstincta fuisset,
 20 Ni furtim aggeneret secretis callibus humor
 Materiam, siluam que suam, presso que canali
 Huc illuc ageret ventos, & pasceret igneis.
 Sed melius res nota ipsa est, spectata que veris
 Occurrit signis, nec tentat fallere pestem,
 25 Nam circa latera, atque imis radicibus Aetna
 Candenteis efflat lapides, disiecta que saxa
 Intereunt venis, manifestò ut credere possis
 Pabula, & ardendi causam lapidem esse molarem.
 Cuius defectus ieiunus colligit ignis.
 30 Ille ubi collegit flammis, iacit, & simul ictu
 Materiam accendit, cogit que liquecere secum,
 Haud equidem mirum factu, quod cernimus extra.

Si lenitur opus, restat magis: vritur illic,
 Sollicitat' que magis vicina incendia saxum,
 Certâ que ventura præmittit pignora flamma.
 Nam simul atque mouet curis, turbam' que minutus
 Diffugit: extemplôque solum trahit, ictâ que ramis, 5
 Et graue sub terra murmur demonstrat, & igneis.
 Tum pavidum fugere, & sacris tum credere rebus,
 Parère & tuto specularis omnia colli.
 Nam subito efferuent onerosa incendia raptis:
 Accensa subeunt moles, truncâ que ruina: 10
 Prouoluunt, atque atra sonant examina arene:
 Nec recipit flammâs mons. hic defessus anhelat,
 Atque aperit se hostis, decrescit spiritus illic.
 Haud aliter, quàm cum leto deuicta tropæo
 Prona iacet campis acies, & castra sub ipsâ. 15
 Tum si quis lapidum summo pertabuit igni:
 Asperior sopita, & quadam sordida fax est:
 Qualem purgato cernes discedere ferro.
 Verùm ubi paullatim exsiluit sublata caducis
 Congeries saxi, angusto è vertice surgunt. 20
 Sic veluti in fornace lapis torretur, & omnis
 Exiit penitus venis, subit aliùs humor
 Amissis opibus, leuis sine pondere pumex
 Excoquitur. liquor ille magis seruare, magis que
 Fulminis in speciem mitis procedere tandem 25
 Incipit, & primis demittit collibus undas:
 Ille paullatim bis sena in millia pergunt.
 Quippe nihil reuocat, curtis nihil ignibus obstat:
 Nulla tenet frustra moles: simul omnia pugnant.
 Nunc siluas, rupes que vorant hac tela. solum' que. 30
 Ipsa adiut at opes, facileis que sibi induit annos.
 Quòd si fortè cauis cunctatus vasibus hæsit,

Vt pote

- Vtpote inaequaleis voluens perpascitur agros,
 Ingeminat fluctus, & stantibus increpat undis.
 Sicut cum curuo rapidum mare cernitur aestu,
 Ac primum tenuis sinus agit ulteriores,
 5 Progrediens latè diffunditur, & succernens.
 Flumina consistunt ripis, ac frigore durant,
 Paullatim' que ignes coeunt, ac flammea messis.
 Exuritur facies tunc prima: ut quaeque rigescit,
 Effumat moles, atque ipso pondere tracta
 10 Voluitur ingenti strepitu, praecipit' que sonanti,
 Cum solido inflexa est, pulsante eis dissipat ictus,
 Et quæ disclusa est, candenti robore fulget,
 Et micat examen plagis, ardentia saxa.
 Scintillat procul esse fide, procul esse ruentes.
 15 Incolumi feruore cadunt. verum impetus ignes
 Si fumant quondam, ut ripas traiecerit amnis:
 Vix cunctis quisquam fixo dimouerit illas.
 Vicenos per saepe dies iacet obruta moles.
 Sed frustra certis disponere singula causis
 20 Tentamus, si firma manet tibi fabula mendax,
 Materiam ut credas aliam, furere igne fauillam,
 Plurima proprietate simul concreescere: sic' que
 Commistum vento flagrare bitumine sulfur.
 Nam post *exhaustam cretam quoque robor a fundit: exustata
 25 Et sigulos huic esse fidem. dein frigoris usu
 Duritiem reuocare suam, & constringere venas.
 Sed signum commune leue est, atque irrita causa,
 Qua trepidat: verum ubi certo pignore constat.
 Nam velut arguti natura est eris, & ignis,
 30 Cum domitum constat, eadem' que, & robore saluo,
 Vtranque ut possis eris cognoscere portam:
 Haud aliter lapis ille tenet, seu forte madenteis,

Effluit

Effluit in flammās, seu sit securus ab illis:
 Conseruat que notas, nec vultu perdidit igneis.
 Quin etiam externam multis color ipse resoluit,
 Non odor, aut leuitas. putris magis ille magis que
 Una operis facies, eadem per que omnia terra est. 5
 Nec tamen inficior lapides ardescere certos,
 Interius furere accensos: hac propria virtus.
 Quin ipsis quadam Siculi cognomina saxis
 Imposuere: Ericas etiam ipso nomine signant
 Fusillum esse notas. nunquam tamen illa liquefcunt, 10
 Quamuis materies foueat succosior intus,
 Nec penitus vena fuerint commissa molari.
 Quod si quis lapidis miratur fusile robur:
 Cogitet obscuro verissima dicta libelli
 Heracleiti, & ibi nihil insuperabile gigni, 15
 f. Omnia que c * Omnia que rerum natura semina iacta.
 Sed nimium hoc mirum: densissima corpora sepe,
 Et solido vicina, tamen compefcimus igni.
 Non animos aris flammis succumbere cernis?
 Lentitiem plumbi? non exiit ipsa que ferri 20
 Materies pre dura, tamen subuertitur igni,
 Spissa que suspensis fornacibus aurea saxa
 Exsudant pretium. quadam fortasse profundo
 Incomperta iacent, similique obnoxia forri.
 Nec locus ingenio est: oculi te iudice vincent. 25
 Nec lapis ille riget percussus, & ignibus obstat,
 Si paruis torrere velis: celo que patenti
 Candentem, pressum que a gedum fornace coërce:
 Nec sufferre potest, nec senum durat in hostem:
 Vincitur, & soluit vires, captus que liquefcit. 30
 Que maiora putas autem tormenta moueri
 Posse manu: qua tanta putas incendia nostris
 Sustentari

Sustentari opibus, quantis fornacibus Aetna
 Vritur, à sacro nunquam non fertilis igne?
 Sed non qui nostro feruet moderatior usu,
 Sed calo propior: vel quali Iupiter ipse
 5 Armatus flamma est: his viribus additus ingens
 Spiritus, adstrictis elisus faucibus: ut, cum
 Fabriles opera rudibus contendere massis
 Festinant, igneis quatiunt, folleis' que trementeis
 Exanimant, pressos' que instigant agmine ventos.
 10 Hæc operis fama est. sic nobilis vritur Aetna.
 Terra foraminibus vires trahit, vrget in arctum,
 Spiritus incendi' viuit per maxima saxa.
 Magnificas laudes, operosa' que visere templa
 Diuitijs hominum, aut sacra memorare vetusta
 15 Traduce materia, & tetris per proxima fatis
 Currimus, atque auidi veteris mendacia fama
 Eruimus, cunctas' que libet percurrere genteis.
 Nunc iuuat Ogygijs circumdata mœnia Thebis,
 Cerneréque & fratres: ille impiger, ille canorus
 20 Condere felices alieno interferit auo.
 Inuitata pio nunc carmine saxa, lyra' que,
 Nunc gemina ex vno fumantia saxa vapore
 Miramur, septem' que Duces, raptum' que profundo.
 Detinet Eurotas illic & sparsa Lycurgi,
 25 Et sacer in bellum numerus sua turba recenti.
 Nunc hîc Cecropiæ varijs spectantur Athena
 Carminibus, gaudent' que sua victrice Minerua.
 Excidit hîc reduci quondam tibi perfide Theseu
 Candida sollicito permittere vela parenti.
 30 Tu quoque Athenarum carmen tam nobile sidus
 Erigone: sedes vestra en Philomela canoris
 Euocat in siluis, & tu soror hospita tectis

Acciperis:

edes

Acciperis: solis Tercus fenus exulat agris.
 Miramur Troie cineres, & flebile victis
 Pergamon, extinctosq; suos Phrygas: Hectora primū.
 Conspicimus magni tumulum Ducis. hic & Achilles
 Impiger, & victus magni iacet Hectoris ultor. 5
 Quin etiam Graie fixos tenuere tabella,
 Signaue, nunc Paphie rorantes parte capilli,
 Sub truce nunc parui ludentes Colchide gnati,
 Nunc tristes circa subiecta altaria cerua,
 Velatus que pater, nunc gloria viua Myronis: 10
 Quin etiam illa manus operum, turbæ que morantē.
 Hæc visenda putas terræ dubius que, maris que?
 Artificis natura ingens opus adspice. nulla
 Cùm tanta humanis Phœbus spectacula cernes
 Præcipuè que vigil, feruens, cùm Seirius ardens. 15
 Insequitur miranda tamen sua fabula montem:
 Nec minus ille pius, quanquam fors nobilis ignis.
 Nam quando ruptis excanduit Aetna cauernis,
 Et velut euersis penitus fornacibus ignes,
 Et vecta in longum rapidis feruoribus vnda: 20
 Haud aliter sæuo quàm cùm Ioue fulgurat æther,
 Et nitidum obscura calum caligine torquet.
 Ardebant aruis segetes, & mollia culta
 Iugera cum dominis, siluæ, colles que uirentes. 25
 Vix dum castra putant hostem mouisse, tremebant:
 Et iam finitimæ portas euaserat urbis.
 Tum verò, ut cuique est animus, vires que, rapina
 Tutari conantur opes. gemit ille sub auro:
 Colligit ille arma, & stulta cernice reponit. 30
 Defectum raptis illum sua carmina tardant.
 Hic velox nimium properat sub pondere pauper:
 Et quod cuique fuit cari, fugit ipse sub illo.

Sed

- Sed non incolumis dominum sua præda secuta est.
 Cunctanteis vorat ignis, & undique torret auaros,
 Consequitur fugisseratos, & præmia captis
 Concrepat, ac nullis parsura incendia pascunt,
 5 Vel solis parsura * pijs. nanque optima proles
 * Amphinomus, frater que, pari sub munere fortes,
 Cum iam vicinis streperent incendia tectis,
 Adspiciunt pigrumq; patrem, matrem que, senem que,
 Eheu defessos posuisse in limine membra.
 10 Parcite auara manus, dites attollite prædas:
 Illis diuitia sola, mater que, pater que:
 Hanc rapiunt prædam, medium que exire per ignem
 Ipso dante fidem properant. ô maxima rerum,
 Et meritò pietas, homini tutissima virtus.
 15 Erubuere pios iuuenes attingere flamma:
 Et quacunq; ferunt illi vestigia, cedunt.
 Felix illa dies, illa est innoxia terra.
 Dextra saua tenent, leuâque incendia feruent.
 Ille per obliquos igneis, frater que triumphans,
 20 Tutus uterque pio sub pondere sufficit illa:
 Et circa geminos auidus sibi temperat ignis.
 Incolumes abeunt tandem, & sua Numina secum
 Salua ferunt: illos mirantur carmina vatam.
 Illéque se posuit claro sub nomine Ditis.
 25 Nec sanctos iuuenis attingunt sordida fata:
 Sed verè cessere domus, & iura piorum.

deis

Ita legit Ma-
riangelus Ac-
cursius in Dia-
triba in Auso-
nium.

C. PEDONIS ALBINOVANI

IN MÆCENATIS OBITVM

ELEGIA.

30

D EFLERAM iuuenis tristi modò carmine fata:
 Sunt etiam merito carmina danda seni.

Vt